

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ: АНТОЊИНА А. ШАХАНОВА:
ЛЕОНИД МИХАЙЛОВИЧ БРАИЛОВСКИЙ. ЛИЧНОСТЬ ХУДОЖНИКА
СЕРЕБРЯНОГО ВЕКА

Санкт Петербург: 2018.

АЛЕКСАНДАР КАДИЈЕВИЋ

У з подршку Министарства културе Руске Федерације, издавачко предузеће „Лици России“ је 2018. године објавило репрезентативну монографију о знаменитом руском архитекти, сликару и сценографу Леониду Михайловичу Браиловском (1867–1937). Њена ауторка је др Антоњина А. Шаханова, кустоскиња Музеја уметничке академије у Санкт Петербургу. У богато илустрованој публикацији, на 264 стране подробно су приказани уметников живот и рад, емигрантским раздобљем везан за Србију и Италију. Свечано промовисана у Русији, монографија је крајем марта 2019. представљена у београдском Музеју позоришне уметности.

Као и сваки пионирски допринос конвенционално структуриран, након краћег ауторског увода, наратив о Браиловском је одељен на исцрпна хронолошка поглавља: *Животи и рад у Русији 1886–1919* и *Животи и рад у емиграцији 1919–1937*. Потом следе прилози, преглед извора и литературе. У првом поглављу акценат је стављен на културни амбијент у којем се Браиловски формирао. Као син градоначелника Харкова, након завршетка Реалног училишта, истакао се на Архитектонском одсеку Академије уметности у Санкт Петербургу (дипломирао 1894), због чега су га професори узели за сарадника на архитектонским конкурсима (А. Н. Бекетов). Овенчан бројним академским признањима, успешно се укључио у уметничке токове Руске империје. Попут Николаја Султанова и Стјепана Кричинског, паралелно се посветио стручној едукацији (предавао на московском МУЖВЗ и Строгановском уметничком училишту) и истраживању старина, негујући археолошко-путописни акваре-

лисани цртеж (описивао знаменитости Русије, Египта, Грчке, Италије, Француске и Шпаније). Подједнако окренут европском Западу колико и тековинама националне културе, крајем XIX века је сарађивао са Габријелом Мијеом на истраживању византијских споменика Мистре. Излажући са угледним визуелним и сценским уметницима тога доба (група Свет уметности, Удружење акварелиста и др.), Браиловски је допринео међународној промоцији модерне руске културе.

Као архитекта, Браиловски је искуства санкт-петербуршке школе пренео у Москву, а касније на Кавказ и Крим. Пројектовао је и градио у стилу руског неосредњовековља, сецесије и оријентализма. Осмишљавао је јавна здања различитих намена, извео више приватних резиденција и меморијалних споменика. Међу њима се истичу пројекти позоришта у Дњепропетровску (1900, са И. Жолтовским) и Московског училишта архи-

тектуре, сликарства и скулптуре (1907), реализоване виле на Кавказу и Криму и споменици композитору В. Калињикову (у Јалти) и књижевнику А. Чехову (у Москви). Сарађивао је и са чувеним архитектом Фјодором Шектелом. Уз то, афирмирао се и као дизајнер репрезентативних ентеријера (московска резиденција кнеза Јусупова 1898), сценограф, костимограф и декоратер (у водећим московским позориштима од 1909).

Престижну титулу уметник-академик Браиловски је стекао 1916. године. Грађански рат проводи на Криму, да би 1919. избегао у Константинопољ (где је декорисао ентеријере и позоришне представе). Од 1921. у Београду се поново укључио у уметничке токове као позоришни сценограф, постижући завидне резултате. За три театарске сезоне, са супругом Римом Никитином Браиловском осмислио је 18 балетских, оперских и драмских сценских поставки у Народном позоришту и „Мањежу“ (*Царска невеста*, *Шехерезада*, *Романтичне душе*, *Евјеније Оњејин*, *Пикова дама*, *Краљ Лир*, *Фауст*, *Кармен*, *Наход*, *Женидба Милошева* и др.), користећи и елементе српске средњовековне уметности коју је изучавао на терену. Његове поетско-симболичке инсценације поседују бројне одлике сценографске школе Света уметности, почевши од аутохтоног ликовног схватања позоришне декорације као сценске слике, склоности ка декоративним детаљима, маштовитим контрастима боја и светло-тамних површина.¹ Као централна фигура тадашње београдске сценографије, у Народном позориште је позвао и друге емигрантске сликаре и вајаре, који ће по његовом одласку ту дисциплину свестрано развити. Бавио се и сликарством и илустровањем емигрантских часописа.

Године 1924. са супругом трајно одлази у Рим, прихватајући католичанство. Подржан од папе Пија XI, употпунио је сликарски опус, излажући радове широм света, најчешће на смотрема руских уметника у емиграцији. Његове изложбе коментарисане су у листовима *Il Messaggero*, *La Tribuna* и *L'Osservatore Romano*. У Риму и Милану се бавио позоришном сценографијом, обогаћујући и збирку руске црквене уметности. На-

кон случајне погибије у међусобном обрачуну фашиста 7. јула 1937, сахрањен је на римском гробљу Верано. Његова сликарска дела су изложена у многим светским музејима, док је архитектонски опус дуго остао неистражен.

О Браиловском је писано током и након његовог живота. Делатност до 1919. коментарисали су руски критичари и хроничари, а касније српски и италијански. Совјетска историографија му није придавала пажњу из идеолошких разлога, због чега је реафирмисан тек после 2000, по највише захваљујући Антоњини А. Шахановој. О њему су писали и В. В. Ермонска, В. М. Нашокина, В. Е. Колупајев, А. В. Јодин, Р. Васена, Е. П. Јаковљева, В. Косик, А. Ф. Крашениников, Т. М. Розанова, М. Гибелино Крашениникова, Ј. Межински Миловановић, О. Л. Леикинд, К. В. Махров, Д. Р. Северјухин и А. Шишкин. Београдски опус (1921–1924) пратили су локални публицисти М. Милојевић, С. Петровић, З. Милићевић, М. Световски, В. Живојиновић, М. Кашанин и Ђ. Поповић. Од српских историографа о њему су писали М. Предић, А. Арсењев, Б. Вујовић, О. Милановић, Н. Мусусова, И. Суботић и М. Павловић, поредећи га са другим сценографима емигрантима, пре свега Ананијем Вербицким, Павелом Фроманом, Владимиром Жедринским и Владимиром Загородњукотом. Његова архитектонска вокација није узимана у историографско разматрање, јер се у Србији није бавио пројектовањем.

Слојевито приказана, разноврсна уметничка делатност Л. М. Браиловског је овом монографијом вишеструко реафирмисана. Заснована на темељитом проучавању архивских докумената, музејских збирки и грађе на терену, интегрално осветљава његов разуђен опус. Обједињавајући закључке руских, српских и италијанских истраживача, ауторка успоставља складан биографско-историјски интерпретативни дискурс, незаобилазан у свим будућим тумачењима.

Истакнути истраживач из Новог Сада Алексеј Арсењев је апострофиран као кључни ауторкин консултант у проучавању београдског опуса Л. М. Браиловског. Помажући генерацијама ту-

мача руске културне емиграције и овај подухват је подржао темељним смерницама. Но, утисак је да би контекстуализација уметничког рада била потпунија да су консултовани сви прегледни и монографски чланци о руским ликовним ствараоцима у Југославији публиковани у последње три деценије.

Допринос ове инструктивне монографије се огледа у систематизацији познатих и изношењу нових сазнања о делу Л. М. Браиловског, подједнако подстицајним историографима архитектуре, сликарства, сценографије, науке и културе. Периодизација његовог рада је чврсто конструисана, али су естетичке анализе појединачних дела и компаративних опуса могле бити за нијансу детаљније. Ипак, вишеструко корисна за даља истраживања руске ликовне уметности с краја XIX и почетка XX века, као и оне у постреволуционарној емиграцији, монографија А. А. Шаханове представља драгоцен и међународно референтан историографски допринос.

Проф. др Александар Ђ. Кадијевић,
историчар уметности
Филозофски факултет, Београд
aleksandarkadije@sbb.rs

НАПОМЕНЕ:

- 1] Милановић, О. (1994), *Допринос руских уметника развоју сценографије у Срба*, у: *Руска емиграција у српској култури XX века*, књ. 2, ур. Сибиновић М., Межински М. и Арсењев А.), Београд: Филолошки факултет: 96.